

[*inleiding op de lezingen* - Het is vandaag de laatste zondag van het kerkelijk jaar en dat is traditioneel de zondag waarop we stilstaan bij het einde. We staan stil bij het einde van ons leven - de dood – en dus ook bij de gedachtenis aan hen die voorbij dat einde zijn: onze overledenen. En we staan stil bij het einde van de wereld, het einde van de tijd. Het kerkelijk jaar mag dan een cyclus zijn - na het einde komt een nieuw begin, volgende week is het advent – juist vandaag wordt ons gezegd dat de geschiedenis *een einde* kent. De geschiedenis is niet een cyclus, maar een lijn met een begin en een eind. Het gaat ergens heen. Met deze wereld, met de kerk, met mijn eigen leven. We hebben een doel, een bestemming.]

Gemeente van Christus,

Het lezen van een mooie roman, het kijken naar een film of een detective is iets dat ik graag mag doen. Velen van u zullen dat genoeg met mij delen. Het aantrekkelijke van een film en een boek is dat het begin en het einde zo lekker dicht bij elkaar liggen. Een paar honderd bladzijden, een paar dagen lezen, twee uurtjes bioscoop of TV en we overzien een heel verhaal. Ja, dat is het aantrekkelijke: *het overzicht*. Binnen het verhaal krijgen de dingen die gebeuren hun betekenis. Zeker de detective speelt daar sterk op in. Steeds krijg je de meest onbelangrijke details en gebeurtenissen aangereikt en pas aan het einde begrijp je de samenhang en de betekenis van die ogenschijnlijk betekenisloze feitjes.

In ons eigen leven is dat een stuk moeilijker. Sterker nog: we begrijpen er vaak niets van. Waarom gebeuren de dingen zoals ze gebeuren. Bij de triviale dingen is dat niet zo erg, maar als het leven pijn gaat doen, wordt die vraag soms schrijnend: waarom? En hoe moeilijk kan het zijn om met die *open vraag* te moeten leven. Waarom krijgt een moeder borstkanker, waarom verongelukt een zoon zo jong? Waarom belandt zo'n sterke jongen in een rolstoel en waarom wordt uitgerekend jouw fiets gestolen? Waarom verlies je je baan en waarom wordt je zo vreselijk gepest? Waarom? Het kan zo angstig stil worden na die vraag.

Veel mensen houden die stilte ook niet uit en geven dan toch maar een antwoord. Ik noem de twee meest gehoorde:

1. het is een *straf van God* dat het je overkomt. God is de rechter en oordeelt over het leven van zijn mensen. Hoewel de eindafrekening bij de dood plaatsvindt of bij het einde der tijden, stuurt Hij ook nu bij en doet dat corrigerend en straffend.

2. het is een *gevolg van eerdere keuzes* die je maakte. Alles heeft immers zijn oorzaak, zo hebben we het leven leren kennen. ‘Loon naar werken’ noemen we dat, ‘Wat je zaait zul je ook oogsten’. Het leven is meedogenloos eerlijk en we leven in een sluitende keten van oorzaak en gevolg. Voor sommigen gaat dat ook verder dan ons eigen leven: de wet van het karma en de reïncarnatie...

Op de keper beschouwd zijn beide antwoorden zeer deprimerend. Als het een straf van God is, is het dus kennelijk je eigen schuld en als het een gevolg is van eerdere keuzes (of eerdere levens, je karma), dan is het uiteindelijk *ook* je eigen schuld. Toch geven deze ‘verklaringen’ een zekere rust. Je hoeft niet te leven met de angstige leegte van het ‘waarom?’ Je leven past in een verhaal, weliswaar een heel verstikkend en angstig verhaal, maar toch een verhaal.

Even terug naar het lezen van een boek. Kent u, ken jij de verleiding om de laatste bladzijde van een boek te willen lezen? Als je in een scène zit waarin de hoofdpersoon bijna dood gaat wil je misschien soms even vooruit bladeren om te kijken of hij of zij er later nog in voor komt. Misschien weet je ook dat je daarmee het verhaal bederft en doe je het niet, maar je herkent het vast.

Nou, in de kerk doen we dat wèl – even vooruit bladeren om te weten of het goed komt. In het kerkelijk jaar worden we opgeroepen om midden in de herfst, waarin alles langzaam sterft en het al kouder en donkerder wordt, even verder te lezen om te kijken of er nog leven blijft. We kijken vandaag even naar *het einde*.

We hebben delen gelezen van Jezus vijfde lange en daarmee laatste rede. Israël deed het met de vijf boeken van de Thora, Mattheus geeft ons vijf lange redes mee van Jezus. Maar of we nu zo gelukkig worden van deze rede is maar de vraag. Wat een hoop onheil en narigheid voorspelt Jezus daarin. Oorlogen, honger, aardbevingen, ruzie tussen ouders en kinderen, mensen die valse boodschappen brengen, verwoesting en vluchtende mensen... En dan helemaal aan het eind van alles: *het oordeel van God*. De Mensenzoon gaat zitten op zijn glorierijke troon (25:31) en de volken zullen voor hem worden gebracht en dan komt ‘de grote scheiding’.

Tja, dat is niet meteen een geruststellend einde. Want nog afgezien van al dat onheil en die narigheid die voorspeld wordt, hoe weet je nou of je uiteindelijk wel of niet bij de goede kant hoort? Want dat is wat Jezus in dit verhaal uitbeeldt: een lange rij mensen en de één moet de ene kant op, richting ‘de eeuwige bestraffing’, en de ander mag naar het eeuwige leven. Iedereen kent wel de plaatjes daarbij, van Michelangelo’s ‘*Laatste Oordeel*’, tot de platen in Bunyan ‘*Christenreize*’.

Laten we eens goed naar de tekst kijken – wat wil Jezus zijn leerlingen, en ook ons zeggen? Jezus neemt zijn leerlingen mee naar de Olijfberg, dan moet het wel over het einde gaan. En daar begint Jezus te vertellen – Mattheus 24 en 25. En dan zal ik u eerlijk zeggen dat ik niet zo goed raad weet met al die voorspellingen van rampen. Sommige mensen menen daar allerlei theologie van te kunnen maken en schrijven boeken over hoe het dan in de eindtijd allemaal zal gaan. Maar Jezus zegt dat de ‘komst van de Mensenzoon’ uiteindelijk toch helemaal onverwacht zal zijn – ‘als een dief in de nacht’. Het lijkt er op dat de werkelijk boodschap aan de discipelen vooral *daarna* komt – *na* die gruwelijke verhalen over verwoesting. Hij zegt tegen zijn leerlingen: “*Daarom moeten jullie klaarstaan, want de Mensenzoon komt op een tijdstip waarop je het niet verwacht...*”

En dan volgen er gelijkenissen en verhalen die gaan over het wachten en verwachten van de Mensenzoon. En vooral over het wachten dat veel langer duurt dan verwacht. Het gaat over een huisknecht die, bij het langer wegblijven van zijn heer, er een dolle boel van maakt – ‘*als de kat van huis is...*’ Over tien meisjes die wachten, zolang wachten tot ze erbij in slaap vallen. Maar als de bruidegom, op wie ze gewacht hadden, komt, blijken er vijf niet gerekend te hebben op de vertraging en dus geen olie meer te hebben. Over drie dienaren aan wie een vertrekkende heer zijn volledige bezit uitdeelt om het te beheren tijdens zijn reis. En er zijn dienaren die er mee gaan handelen en er is er één die het in de grond stopt uit angst voor zijn heer – hij blijkt het niet begrepen te hebben. En tenslotte vertelt Jezus het verhaal van de scheiding van schapen en bokken (een vreemde kudde lijkt mij zo) – zeg maar: de goeden en de kwaden. De goeden begrijpen niet wat de heer in hen roemt – ‘*al wat je deed voor de minste van mijn broeder, deed je voor mij*’ – en de kwaden begrijpen het oordeel van de heer evenmin – ‘*al wat je niet deed voor de minsten, deed je niet voor mij*’...

Jezus wil vertellen waar het nu werkelijk op aankomt. Hij wil ons niet vertellen wat het oordeel betekent voor *later*, hij wil ons geen *science fiction* verhalen geven voor de eindtijd - nee, hij wil ons laten zien wat het einde betekent voor ons leven *nu*. Voor de discipelen zal het allemaal erg verwarrend zijn geweest, want zij hadden Jezus nog bij zich en begonnen zich angstig af te vragen of Jezus bedoelde dat hijzelf hen zou verlaten. Maar later zullen ze dat begrepen hebben, zoals ook wij dat nu kunnen begrijpen: Een gelovige is iemand die leeft tussen het vertrek van de Heer en de komst van de Heer. Een gelovige is een *wachter* en een *verwachter*. Juist als Jezus het heeft over het einde komt het verwachten ter sprake – zo lijkt het vandaag al *advent* te zijn.

Maar wacht even, gaat dit niet te snel? Want als Jezus ons wil vertellen wat het einde betekent voor *ons leven nu*, wat is dat dan? Wat betekent dat voor ons – *hier en nu*? Wat betekenen al die verhalen waarin een oordeel wordt

uitgesproken. Het oordeel over die ontrouwe knecht die de bloemetjes buiten ging zetten; het oordeel over de vijf meisjes zonder de extra olie; het oordeel over de dienaar die het bezit van zijn meester beheerde door het in de grond te stoppen; het oordeel over de ‘bokken’ die ‘de minsten’ niet hebben zien staan... Wat betekent dat voor ons – *hier en nu?*

Laten we eens nauwkeurig kijken naar één van die verhalen, het verhaal over de talenten. Talenten zijn, zoals u zult weten, in dit verhaal gewichtsmaten voor zilver. Het gaat dus om geld. Twee dienaren gaan handel drijven met het hen toevertrouwde vermogen en kunnen bij terugkomst van de heer het dubbele teruggeven. Maar één stopt het in de grond. Hij zegt bij zichzelf ‘*Mijn heer is een strenge man, die maait waar hij niet gezaaid heeft en oogst waar hij niet heeft geplant*’. Hij is bang voor zijn heer. En precies dat antwoord van de dienaar herhaalt de heer: ‘*Dus jij dacht te weten dat ik streng was en maai waar ik niet zaai en oogst waar ik niet plant...*’. Wat herhaald wordt vraagt om aandacht – kennelijk ligt hier de knoop.

Kennelijk gaat het in het oordeel over deze man niet over zijn *daad*, maar over zijn *keuze*. En eigenlijk zeg ik het nog niet helemaal goed: het gaat zelfs niet alleen over zijn *keuze*, maar over de *bron van zijn keuze*: de manier waarop hij tegen zijn heer aankijkt. Dat blijkt het verschil uit te maken: *hij vertrouwde zijn heer niet en was bang voor hem*.

Het Griekse woord voor oordeel is *crisis*. En datzelfde woord kun je ook vertalen met ‘beslissend moment’ of ‘moment van scheiding’ of ‘keerpunt’. Dat is natuurlijk niet zo gek ook: in een crisis (zoals wij dat woord gebruiken) word je *gedwongen tot een keuze*. In een crisis komen de ware dingen aan het licht en in een crisis kunnen mensen komen tot plotselinge omkeringen. En precies dat lijken deze verhalen ook te willen vertellen: het gaat om *de momenten waarop je kiest!* Het gaat om *de keuze zelf*.

Daarom begrijpen die ‘schapen’ in het laatste verhaal niet waar de Heer het over heeft, evenmin als de ‘bokken’. Want ogenschijnlijk zeggen ze hetzelfde: ze hebben de Heer nooit behoeftig en in nood gezien. Maar het grote verschil zat in de talloze kleine keuzes die ze maakten toen ze andere mensen zagen. Mensen die honger hadden of dorst, mensen die ziek waren of eenzaam, mensen in gevangenschappen (ja, gemeente van Veenhuizen, daar moesten we het ook nog maar eens over hebben..) en mensen die een zwervend bestaan leiden...

Daar gaat het in al die verhalen over: de keuze om trouw te blijven ook als de heer uitblijft, de keuze om extra olie mee te nemen voor het geval het langer duren gaat en we langer dan we willen blijven zitten met onze open vragen, de keuze om als kerk onze geestelijke rijkdom te gebruiken, er handel mee te

drijven, vertrouwend dat het zich vermeerderd, en niet te uit angst onze boodschap in de grond te stoppen, het als een dode boodschap onveranderd te willen houden. Al die keuzes, groot en klein, doen er toe. Dat is het wezenlijke oordeel.

Nee, we krijgen geen antwoord op onze waaroms, ook niet nu we op de laatste zondag van het kerkelijk jaar even vooruit bladeren. Maar we krijgen wel perspectief, een doorkijkje op wat echt belangrijk is. Het oordeel is in handen van een liefdevolle Mensenzoon die kijkt naar de intenties van mensen. We zijn niet overgeleverd aan een keten van oorzaak en gevolg. En we zijn ook niet overgeleverd aan een God met een wetboek in zijn handen die als een strenge rechter de daden van mensen keurt. Maar we zijn toevertrouwd aan een Heer die weet wat eenzaamheid is, die weet wat wachten is, die weet wat kwetsbaarheid is.

Als het oordeel gaat over onze keuzes – kunnen we ook zeggen dat onze keuze zelf het oordeel is. Als wij ons hart toesluiten voor mensen die een beroep op ons doen, sluiten we onszelf af van de liefde en plaatsen we onszelf buiten het Koninkrijk. Als wij zelf besluiten de van Jezus ontvangen schatten die in het evangelie liggen te begraven in orthodoxie en halsstarrigheid ontnemen we onszelf dat laatste talent en staan we al met lege handen, nog voordat de Heer het ons kan afnemen.

Dàt is dus het doorkijkje dat we krijgen: het oordeel ligt in onze handen door de keuzes die we maken. Kies dan maar – zeg ik tegen mezelf. Kies dan maar, gemeente van Veenhuizen. Kies voor een liefdevolle God, ook als dat niet al onze vragen beantwoordt, of kies voor een strenge, straffende God, die loon naar werken geeft, maar ons jaagt op eindeloze weg van falen en straffen...

Ik weet nu weer waar ik voor kies. Voor mij mag het advent worden: ik wacht op de komst van mijn Heer!

Amen